

Zamfir C. Arbure: Memoriele unui anarhist din România

Maria Lidia & Martin Veith

Despre nici o alta țară europeană nu se știe atât de puțin în privința mișcării anarhiste și anarho-sindicaliste cât se știe despre România. Deși învecinată la sud cu Bulgaria unde mișcarea a atins una dintre cele mai extinse, mai numeroase și mai durabile influențe sociale de până atunci, (ca în final să fie trecută în ilegalitate și distrusă de către dictatura naționalistă și mai apoi de către comuniști), influența anarhismului a rămas întotdeauna redusă în România. Până în prezent studiile arată că perioada 1907-1916 este aceea în care mișcarea anarho-sindicalistă a atins cel mai înalt punct din dezvoltare aici. În special, în centre industriale ca Ploiești, Galați și Brăila majoritatea muncitorilor s-a organizat pe principii sindicale revoluționare, a publicat reviste anarho-sindicaliste și a dus lupte pentru îmbunătățirea condițiilor de viață și de muncă prin metode de acțiune directă. S-a dovedit că mai înainte au existat încă din 1896 cercuri anarhiste explicite în orașe ca Iași și București, cel mai adesea parte din partidul social democrat. O imagine asupra nașterii anarhismului românesc ne este oferită de viața și memoriile lui Zamfir C. Arbure, „Temnița și exil”.

Arbure, numit în anumite reviste și lucrări și Arbore, precum și cunoscut sub pseudonimul Ralli, s-a născut la 14 noiembrie 1848 în Cernăuți (pe atunci Austro-Ungaria, astăzi Ucraina) într-o familie înstărită. La vârsta de 17 ani merge să studieze la Moscova, capitala Rusiei condusă despotic de țar. După ce fusese aproape apolitic până atunci, este arestat în urma unui atentat eșuat asupra țarului, împreună cu alți studenți după un raid masiv și este închis în temniță. Acolo începe procesul politizării sale pe care el îl descrie în memoriile sale alături de realitatea deprimantă a Rusiei țariste și onniprezența poliției secrete. Zamfir Arbure se alătură mișcării social-revoluționare narodnice care ducea o luptă armată neîncetată cu mari pierderi de vieți omenești împotriva regimului țarist și a guvernatorilor acestuia. Cunoaște personal pe Sergei Necaev și puțin după aceea pe Alexander Herzen. Datorită presiunilor urmării autorităților ruse Zamfir se mută în 1870 la Zurich și apoi la Geneva unde devine un colaborator activ al lui Michail Bakunin. Cunoaște personal și cooperează cu Eliseé Reclus și Peter Kropotkin. Ralli, cum este numit în Geneva conduce o editură, publică și distribuie scrieri social-revoluționare și anarhiste. În 1875 apare primul număr din Rabotnik (Muncitorul), prima publicație social-revoluționară rusă în format de ziar. Printre alte numeroase contribuții scrie și o carte despre comuna din Paris și este de asemenea activ în organizarea mișcării. Este membru al Internaționalei Întâi, susținător al grupării anarhiste și activează în Federația Jura. Împreună cu anarhistul italian Errico Malatesta traduce în spaniolă o scrisoare a lui Bakunin și intenționează să participe în 1874 alături de cel dintâi la revolta spaniolă. Totuși, acest lucru nu se întâmplă. Cu timpul, relația sa cu Bakunin se răcește. Pe de altă parte, legăturile sale cu Reclus nu vor înceta. Cu puțin timp înainte de a muri în 1905, Reclus îl va vizita pe Arbore care se va fi mutat în București. După întoarcerea sa în Rusia țaristă, se stabilește în Basarabia unde continuă să fie activ în mișcarea social-revoluționară. Printre altele încearcă să treacă peste graniță în Rusia 100 de arme ascunse în cărți cu scopul de a susține rezistența armată. În același timp preocuparea lui principală este să lupte împotriva puternicului antisemitism și naționalism larg răspândit în cadrul partidului social democrat și chiar în rândul mișcării muncitorești din România. La momentul respectiv situația unei Basarabii subiect al jocului geopolitic dintre România și Rusia era principala temă de discuție în societate. Până în 1812 Basarabia aparținuse principatului Moldovei (și astfel României), apoi fusese anexată de către ruși în 1917 și din nou revenise la România ca urmare a revoluției din Rusia. După cel de-al doilea război mondial, în care România participă de partea naziștilor, Basarabia devine din nou parte a Uniunii Sovietice.

Astăzi Basarabia este împărțită în Republica Moldova și o parte din Ucraina. Împotriva naționalismului rus și a intențiilor anexioniste românești Arbure a promovat ideea unei Basarabii independente de cele două state. Arbure călătorește prin România și astfel ajunge să țină un discurs în septembrie 1914 în clubul muncitoresc din București. În plus, publică un mare număr de articole în diferite ziare socialiste. Pe lângă activitatea din cercurile socialiste și anarhiste, Arbure se face cunoscut prin studiul aprofundat al geografiei Basarabiei, o pasiune pe care o împărtășește și Reclus. Lucrarea sa Dicționar geografic al Basarabiei apare în 1904 și este cel dintâi studiu dedicat geografiei basarabene. Are un fiu Dumitru și două fiice, Ecaterina și Nina. Ecaterina Arbure se naște în 1873 și devine o figură proemi-

nență a mișcării socialiste, și apoi a partidului comunist român trecut în ilegalitate. La ordinul lui Stalin este executată în 1937 la Tiraspol. Nina Arbure devine o pictoriță cunoscută.

Până la vârsta înaintată de 84 de ani Arbure și-a păstrat convingerile neschimbate. Astfel, va publica articole în revista „Viața Basarabiei” din Chișinău până în 1932. Cu toate acestea, nu a putut să se împace cu țara pe care și-a ales-o pentru exil, România. Șederea aici a fost prilejul unor astfel considerații: „Oriunde îmi arunc în juru-mi privirea, nu vad decât putregai. Bătrânii și tinerii, oamenii din societatea cultă precum și oamenii mulțimei inculte, fierb deopotrivă, în același cazan, fără a-și pune măcar chestiunea, ce înseamnă viața lor în economia progresului general al omenirii? Trăind în mijlocul societății române, eu unul n-am putut să mă contopesc cu această societate. De aceea nici pe mine nimeni nu mă cunoaște, nici eu nu cunosc pe nimeni. Amici în România eu unul n-am și n-am avut”. „Legături de prietenie cu nimeni nu mă leagă” spune autorul în primul capitol din „Temniță și exil”. În Basarabia și Rusia existau un scop comun și un spirit al schimbării pe care nu le regăsește aici. Aceste memorii care ajung până în 1881 (anul când îi este acordată cetățenia română) sunt menționate de binecunoscutul istoric al anarhismului Max Nettlau alături de o altă lucrare memorialistică intitulată „În exil. Amintirile mele” în „Istoria anarhismului”. Nettlau însă critică ambele volume, susținând că acestea conțin o serie de inexactități. Despre ce inexactități este vorba nu ni se precizează. Cel de-al doilea volum amintit al lui Arbure descrie viața acestuia până în 1896. Astfel, celelalte activități însemnate ale sale și următoarele evenimente sociale, precum și originea și dezvoltarea mișcării anarho-sindicaliste nu se găsesc acolo. Sunt încă multe lucruri scrise de el și despre el - și despre această etapă a mișcării anarhiste și social-revoluționare - care așteaptă să fie (re)descoperite și (re)publicate. Nu este un demers facil. Aceasta deoarece dictaturile comuniste din România și Uniunea Sovietică i-au exilat numeroasele scrieri - mai puțin cele geografice - în sertare bine încuiate. Și în plus, numărul mare de grafii diferite ale numelui și ale pseudonimului său îngreunează investigația.

De asemenea, ne confruntăm cu fapte care par la o primă vedere contradictorii și care necesită o interpretare adecvată. De exemplu, se pare că Arbure era în 1920 membru al senatului României reprezentând Basarabia. Care sunt motivele ce au stat la baza acestui fapt rămâne de cercetat. În orice caz, nu poate fi vorba de naționalism în cazul lui Arbure. Nimeni altul decât antisemitul, istoricul și liderul partidului național democrat de extremă dreaptă din anii 20 și 30 ai secolului trecut, Nicolae Iorga, a încercat să facă din Arbure un „pionier al unirii Basarabiei cu România” deși întreaga sa viață Arbure a susținut cauza unei Basarabii autonome. Astăzi, pe urmele acestei mistificări, Arbure este considerat „naționalist” pe site-ul Bibliotecii Românești de Internet, www.biblior.net. În mod similar, fasciștii și naționaliștii de astăzi pretind același lucru. Ei încearcă să îl treacă pe acest ferm internaționalist socialist în categoria naționaliștilor în numele unui text laudativ dedicat regelui României pe care aceștia i-l atribuie.

Își petrece ultimii ani din viață în București. Acolo lucrează ca director al biroului de statistică și scrie pentru numeroase ziare, printre care și unul pentru copii și tineret. Pe data de 2 aprilie 1933 se stinge din viață în capitala României. Traducerea memoriilor sale „Temniță și exil” din limba română în limba engleză este în lucru. O descriere biografică detaliată va fi inclusă. Editura canadiană „blackcatpress” și-a exprimat interesul pentru publicarea acesteia. De asemenea, o republicare în limba română este în curs.

Biblioteca Anarhistă

Maria Lidia & Martin Veith
Zamfir C. Arbure: Memoriele unui anarhist din România

<https://www.syndikalismusforschung.info/>

ro.theanarchistlibrary.org